

Верховний
Суд

Відповідальність посадових осіб

Олена Кібенко,
суддя Верховного Суду

III Південний форум з корпоративного права

11 червня 2021 року

Склад деліктного порушення

52. Досліджуючи наявність у діях відповідача усіх елементів господарського правопорушення, суди попередніх інстанцій виходили з того, що:

- **протиправна поведінка** ОСОБА_1 полягає у наданні ним згоди як директором ТОВ «Компанія «Газ ресурс» на внесення змін до дозволу щодо переоформлення його на іншого власника;
- **наявні збитки** в розмірі 1 509 600 грн, заявлені позивачем як вартість дозволу;
- **причинний зв'язок між протиправними діями ОСОБА_1 і шкодою** зумовлений тим, що внаслідок надання останнім такої згоди Держгеонадрами видано наказ № 48 від 12 березня 2015 року про внесення змін до дозволу в частині визначення нового власника - ТОВ «Надрагазресурс»;
- **вина відповідача** як посадової особи виражена перевищенням повноважень, установлених йому статутом ТОВ «Компанія «Газ ресурс».

Постанова ВП ВС від 26.11.2019 у справі №910/20261/16

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/86333859>

Протиправність

6.21. За змістом наведених вище норм матеріального права особи, які виступають від імені юридичної особи, **зобов'язані діяти не лише в межах своїх повноважень, але й добросовісно і розумно.**

6.22. Окрім того, такі правовідносини мають довірчий характер між підприємцем (товариством) і його посадовою особою, **протиправна поведінка посадової особи полягає у неналежному та недобросовісному виконанні певних дій, без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи при зловживанні своїм посадовими обов'язками за власним умислом (розсудом), прийнятті очевидно необачних, марнотратних та завідомо корисливих на користь такої посадової особи рішень.**

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/85743713>

59. Представник ОСОБА_1 у судовому засіданні, надаючи пояснення у межах доводів касаційної скарги, **не зміг пояснити, з якою метою ТОВ «Компанія «Газ ресурс», від імені якого скаржник діяв як директор, відмовилося від дозволу, вартість якого складала більше як 1,5 млн гривень, на користь ТОВ «Надрагазресурс», директором та кінцевим бенефіціаром якого виступав ОСОБА_1 . Представник також не пояснив, яким чином відмова від дозволу могла покращити становище товариства**, яке зі слів представника скаржника, знаходилося на час відмови від дозволу в скрутному матеріальному становищі, не отримувало прибутку, існувало за рахунок кредитів. За словами представника скаржника, ОСОБА_1 вирішив залучити у бізнес кошти іншого інвестора, для чого створив разом з інвестором нове товариство - ТОВ «Надрагазресурс», на користь якого відмовився від дозволу, що належав ТОВ «Компанія «Газ ресурс».

Постанова ВП ВС від 26.11.2019 у справі №910/20261/16

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/86333859>

4.2.3. Частково задовольняючи позовні вимоги у справі, яка розглядається, суд апеляційної інстанції правильно зазначив, що обов'язок керівника проявляти належне піклування про справи компанії означає, що **керівник компанії повинен проявляти розумне піклування про її справи, використовувати необхідні професійні навички і здійснювати свої повноваження з необхідною ретельністю.**

Вина

38. Суди попередніх інстанцій встановили, що директор як особа, якій належить право першого підпису, підписав платіжні доручення шляхом накладення електронного цифрового підпису на сплату земельного податку за фізичних осіб до бюджету у сумі 1 406 689, 28 грн, тоді як товариство не було платником такого податку і не мало земельних ділянок у власності.

55. Суд першої інстанції констатував наявність у відповідача вини, але не визначив її форму. Водночас суд, при вирішенні спору щодо притягнення особи до відповідальності за завдану шкоду, має визначити форму вини, враховуючи фактичні обставини справи (характер дії, обставини завдання шкоди, індивідуальні особливості потерпілого, його стан тощо). **Вирішення питання про форму вини є різновидом правової оцінки (кваліфікації), і може бути здійснено Верховним Судом.**

Постанова ВС від 24.02.2021 у справі № 904/982/19

47. Згідно з частиною другою статті 1166 ЦК України особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, **якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини** (*коментар пункту - вина презюмується, тягар доведення відсутності вини покладається на відповідача*).
48. ЦК України не містить визначення поняття "вина". Втім, у окремих статтях цього Кодексу, згадується про умисел та необережність. Таким чином, в цивільному праві традиційно розрізняють умисну та необережну форми вини.
49. У частині першій статті 614 ЦК України зазначено, що особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом. Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання. Застосовуючи за аналогією статтю 614 ЦК України до деліктних відносин, **виною є невжиття особою всіх належних від неї заходів для запобігання заподіяння шкоди («поведінкова концепція вини»)**.
50. Умисел як форма вини включає елемент усвідомлення та наміру. Діяння особи вважаються такими, що вчинені з умислом, якщо вона усвідомлювала протиправність своєї поведінки та бажала або свідомо допускала настання шкоди (збитків).

50. **Умисел** як форма вини включає елемент усвідомлення та наміру. Діяння особи вважаються такими, що вчинені з умислом, якщо вона усвідомлювала протиправність своєї поведінки та бажала або свідомо допускала настання шкоди (збитків).

52. **Вина у формі необережності** має місце за відсутності у особи наміру завдати шкоди. При необережності особа не передбачала можливість настання шкідливих наслідків свого діяння, хоча могла та повинна була їх передбачити або легковажно (безпідставно) сподівалася на їх відвернення.

52. Суди встановили, що директор не мав жодної особистої зацікавленості у сплаті податку в бюджет за третіх осіб. Водночас, відповідач, як директор ТОВ "Сільськогосподарська фірма "Агростар", тобто особа, яка відповідає за організацію фінансово-господарської діяльності в товаристві, повинен був знати, про те, що сплата податку за третіх осіб дозволена лише у випадках, прямо встановлених чинним законодавством.

53. У випадку, якщо директор усвідомлював (або мав усвідомлювати), що він не володіє відповідними знаннями у сфері фінансів та податкового законодавства, він мав можливість найняти кваліфікованого бухгалтера чи звернутися за допомогою до аудиторської фірми для надання професійної допомоги та консультацій з питань сплати податків.

Можливість зменшення розміру відшкодування

65. Відповідно до статті 1193 ЦК України якщо **груба необережність потерпілого сприяла виникненню або збільшенню шкоди**, то **залежно від ступеня вини потерпілого** (а в разі вини особи, що завдала шкоди, - також залежно від ступеня її вини) розмір відшкодування зменшується, якщо інше не встановлено законом.

66. Враховуючи, що директор товариства не мав особистої зацікавленості у здійсненні помилкового перерахування сум податків до бюджету, а форма його вини - необережність, а також дії самого ТОВ "Сільськогосподарська фірма "Агростар", яке своєчасно не виявило помилку та не здійснило жодних заходів зі зменшення суми завданих помилкою збитків, Верховний Суд зменшує розмір збитків, які підлягають відшкодуванню директором товариству, до 140 668,93 грн, що складає 10 % відсотків від суми завданих збитків.

Хто може звертатися з позовом до посадових осіб?

- Товариство
- Учасники Товариства
- ФГВФО
- Ліквідатор
- Треті особи (питання є відкритим)

Виключно ліквідатор наділений правом заявляти вимоги до третіх осіб, які відповідно до Закону про банкрутство несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства.

постанова КГС ВС від 12.02.2020 у справі № 922/2391/16

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/87623740>

Постанова ВП ВС
від 25 травня 2021 року
у справі №910/11027/18
(відповідальність посадових осіб
банку)

Повного тексту ще немає

Верховний
Суд

Дякую за увагу!